

REYNAERTKRONIEK 2009

RIK VAN DAELE

In 2009 namen we afscheid van verscheidene reynaerdisten. Volkskundige emeritus professor Jozef Van Haver (Wieze, 28 maart 1926 - Herdersem, 20 juni 2009) publiceerde in het allereerste themanummer van *Tiecelijn* (over de raaf) de bijdrage *Raaf en kraai in het volksleven* (1992, p. 131-139). Verloskundige emeritus professor Robert Derom, eigenaar van kasteel Notax te Destelbergen, overleed op 29 juli 2009 op 87-jarige leeftijd. Hij stelde zijn huis en kelders, met een rijke reynaerdiaanse geschiedenis en met vossenglasramen van Guido de Graeve, meermaals ter beschikking van reynaerdiaanse gezelschappen. Columnist en reynaerdist Theo Penneman (Sint-Niklaas, 1 mei 1935 - 4 november 2009) had een gevreesde en vlijmscherpe pen en schreef in het lokale weekblad *Het Vrije Waasland* in het begin van de jaren 1970 enkele interessante Reynaertartikelen. Over Chris Ferket (overleden op 18 juni 2009) en Bert de Corte (13 oktober 2009) volgen hieronder korte beschouwingen.

In 2009 vond een groot aantal tentoonstellingen en lezingen plaats en verschenen diverse Reynaertpublicaties, zoals de Esperantovertaling *Renardo Vulpo* van Pieter Jan Doumen, uitgegeven door de Esperanto-Wereldvereniging (EWW) te Rotterdam en *Of Reynaert the Fox. Text and Facing Translation of the Middle Dutch Beast Epic Van den vos Reynaerde* bij de Amsterdam University Press onder leiding van de Reynaertspecialisten André Bouwman en Bart Besamusca en met een vertaling van Thea Summerfield. 2009 was ook het jaar van *Tricky Reynaert en co*, het vernieuwend literair project van de Erfgoedcel Waasland.

03 02 09

Van 3 tot 28 februari 2009 werden in de bibliotheek van het Belgische Zwijndrecht etsen van Wilfried Janssens *Van Reinaert de vos tot Tijl Uilenspiegel* tentoongesteld. Met een twintigtal etsen bracht de voorzitter van de organiserende kunstkring de Sint-Janskunstvrienden een hommage aan beide literaire figuren.

Van 3 april tot 2 mei was de centrale bibliotheek van Breda het decor voor de expositie *Reinaart de Vos*, met werk van Carla Gerritzen, Wien de Graaf, Piet Haagh, Anneke Hendriks, Paul Hermans, Irene Laros, Per van Leest, Riesjard Schropp en Anne van Waterschoot. Lucie Hillen (zang) en Elena Yefona (piano) brachten tijdens de vernissage een aantal dierenliederen.

12 02 09

Cultuurcentrum Ter Vesten in Beveren organiseerde in februari-maart 2009 een tentoonstelling rond de knappe Reynaertprenten die Klaas Verplancke tekende voor het Reynaertboek van de Zeelse auteur Henri Van Daele (Manteau 2007) onder de titel *De felle met de rode baard*. Het boek werd in 2008 onderscheiden met de Plantin Moretusprijs, mede door de knappe vormgeving van Peer De Maeyer. Nadien reisde de tentoonstelling naar de bibliotheken van Kruibeke (maart-april), Temse (mei-juni), Stekene (september), Sint-Gillis-Waas (oktober) en naar manifestaties in Belsele (begin juli) en Hulst (Vestingdagen eind augustus). In 2011 is de tentoonstelling nog te zien in de bibliotheek van Sint-Niklaas en ze zal voor een deel geïntegreerd worden in een tentoonstelling van het volledige oeuvre van Verplancke in de Bijlokeabdij in Gent.

12 02 09

In het Dalton Lyceum in het Zuid-Hollandse Barendrecht speelde het Middelburgse muziektheatergezelschap Zuvuya de honderdste voorstelling van *Reinaert de Vos... gerapt!* Meer dan 10.000 toeschouwers zagen inmiddels deze moderne bewerking van het dertiende-eeuwse verhaal. De drie eigentijdse troubadours van het gezelschap trokken met hun voorstelling van Menen tot Winschoten en van Alkmaar tot Maaseik. Charlie May schreef de tekst en de muziek, Fred Jansen regisseerde en Charles van Kampen verzorgde de techniek. Op 24 mei stond Zuvuya ook op het podium van de openbare bibliotheek van Amsterdam (OBA), samen met Karel Eykman en Ard Posthuma, die voorlezen uit hun recente Reynaertbewerkingen (zie www.youtube.com). Sinds kort gaan Charlie May enerzijds en Jansen & Van Kampen (nog steeds als Zuvuya) anderzijds eigen wegen. Charlie May werkt aan een Engelse vertaling

van *Van den vos Reynaerde* en Zuvuya blijft een herwerkte voorstelling in het Nederlands opvoeren (zie www.zuvuya.nl en www.charliemay.nl).

21 02 09

In Stekene organiseerden het Reynaertgenootschap en de Heemkundige Kring d'Euzie de zeventiende Herman Heyse-lezing, ter herinnering aan Herman Heyse (1937-1992), medestichter en redacteur van *Tiecelijn* en stichtend voorzitter van d'Euzie. Hildegard Coupé inventariseerde jarenlang de brieven en dagboeken van haar oom Cyriel Coupé (beter bekend als Anton van Wilderode). In de lezing *Anton van Wilderode. Reizen op versvoeten* linkte ze de reïmpressies uit de dagboeken aan de bundels *De Vlinderboom* en *Apostel na de Twaalf*. Nadien las Marcel Ryssen voor uit het werk van de dichter die door de toenmalige Belgische premier en thans Europese president Herman van Rompuy tot zijn favoriete dichter werd uitgeroepen. Tot slot werd Peter Coupé geïnterviewd over het Huis Van Wilderode, dat eigendom is van de provincie Oost-Vlaanderen, maar nog steeds geen duidelijke bestemming heeft gekregen.

25 02 09

De Jeugdharmonie van het Koninklijk Harmonieorkest Vooruit uit Harelbeke speelde *Muziektheater Reynaert de Vos* op 25 en 26 februari in cultuurcentrum Het Spoor te Harelbeke. Tekstbewerking en regie waren in handen van Brenda Leyman. De muziek van Alain Verhoeven volgde het stramien van het muzikale sprookje *Peter en de Wolf* van Sergei Prokofiev.

07 03 09

In administratief centrum De Zaat nam schepen van Cultuur en Toerisme van Temse Annemie Blommaert het Reynaertbeeldje van Ernest van Huffel in ontvangst als teken van de overdracht van het voorzitterschap van het Intergemeentelijk Project (IGP) Het Land van Reynaert. Zij zat meteen een rondetafelconferentie voor over de toekomst van het intergemeentelijk en internationaal samenwerkingsverband Het Land van Reynaert. Dat werd in 1996

opgericht om de *Reynaert* blijvend tot leven te brengen in en buiten de regio. Als gevolg van de gesprekken zal Toerisme Waasland de streek nog sterker als 'land van Reynaert de Vos' profileren. In de loop van 2009 werd de nieuwe huisstijl van Toerisme Waasland sterk 'verreynaerdiaanst' (nieuw logo, nieuwe affiches en brochure, nieuwe website (zie www.tov.be/waasland/reynaert) en werd de informatie over het Reynaertverhaal, de Reynaertroutes, -banken, -beelden, -reuzen, het Reynaertgebak en het Reinaertbier geüpdatet. Het secretariaat van het IGP wordt blijvend waargenomen door Toerisme Waasland voor Vlaanderen en de gemeente Hulst voor Nederland. Op 23 oktober 2010 ondertekenden de deelnemende gemeenten in Sint-Niklaas (huidig voorzitter van het IGP) een nieuw samenwerkingscharter.

15 05 09

Jeugdtheater O'bergien onder leiding van Annemie Blommaert bracht een interessante Reynaertvertolking met erg jonge vossen en vossinnen op de planken van cultuurcentrum Roxy in Temse. In *Sluwe Streken* namen de dieren ons mee in een mooie eigen bewerking van de voorzitter van het IGP Land van Reynaert 2009 met nieuwe Reynaertliederen van Marc Hauman. Zeer opvallend was de eigenzinnige digitale animatie door de leden van het Atelier van de Academie en Vaktekenschool van Temse o.l.v. Zef Moerloos. De opvoeringen vonden plaats op vrijdag 15 en zaterdag 16 mei 2009. Het animatiefilmpje werd later nog gebruikt in een Reynaerttentoonstelling in de gemeentelijke bibliotheek. Andere activiteiten in het kader van het voorzitterschap waren de fietszoektocht Malpertemst (met medewerking van Marc Moorthamer), een groot project in de tekenacademie en diverse lezingen.

17 05 09

2009 werd 'uitgerope deur 't Spelleken van Drei Kluiten en de Gentsche Sosseteit tot joar van 't Gents dialect'. Eddy Levis, 'prezedent van de Gentsche Sosseteit', las 'veure in 't Gents uit 'Reinoart de Vos' in de veurmalige refer van de St.-Boafsabdije'. Inleider was de Oost-Vlaamse eregouverneur Herman Balthazar (zie www.sosseteit.centerall.com).

Eveneens in Gent speelde Jacky Tummers *Reinaert*, een flamboyante voorstelling met een 'komediantisch potentieel dat in deze realistische en directe

dialogen zit'. De voorstelling zonder decor of rekwisieten was bedoeld om op intieme plaatsten te spelen. Opvoeringen vonden plaats in de bibliotheek van Destelbergen, in een salon van de Koninklijke Academie in de Koningstraat en op de kunstboot Gandavus Portus in Gent.

01 06 09

Op pinkstermaandag 1 juni 2009 werden de Wase regisseurs Jaak van der Helst en Marc Boon onderscheiden als ridders in de Orde van de Vossenstaart in kasteel Wissekerke te Bazel. Van der Helst speelde de rol van Reynaert in het Reynaertmassaspel in een regie van Marc Liebrecht op de Grote Markt van Sint-Niklaas in de meidagen van 1973. Nadien regisseerde hij de Sint-Niklase Reynaertspelen in 1985 en 1992 (*Ik, Reynaert!*). Boon regisseerde in 2006 *Tussen List en Macht*, een Comeniusproject van de Broederschool van Stekene.

18 06 09

Op zondag 3 mei werd in de dorpskern van het Oost-Vlaamse Zaffelare het werk *Canticleer* van Chris Ferket onthuld. Enkele weken later volgde een imposant Reynaert- en Uilenspiegelbeeld in de poldergemeente Kieldrecht (Beveren), vlakbij het historische Hulsterlo (nu Nieuw-Namen). Chris Ferket was bijzonder blij met dit eerste Wase Reynaertbeeld. En hij zat boordevol plannen. Zo dacht hij aan de schenking van een beeld van Pancer de Bever aan de gemeente Beveren. Op 18 juni 2009 nam de in Stekene geboren Deinzenaar, een van de belangrijkste moderne Reynaertambassadeurs, zeer onverwacht afscheid na een korte ziekte. Hij rust in een historisch graf op de Gentse kunstenaarsbegraafplaats Campo Santo, met Reynaert als laatste gezelschap. Chris was een culturele duizendpoot. Op de mooie site www.chrisferket.be is een overzicht van zijn vele (Reynaert)beelden te vinden.

29-30 08 09

De Hulster Vestingdagen stonden in 2009 in het teken van de sluwe vos Reynaert en zijn streken. Op het programma: een historische stoet met enkele Reynaertwagens voorafgegaan door de Reynaertreuzen van Lochristi, een

grote scène van de ‘Hofdag’, een ‘galgenmaal’ op de Grote Markt, de lezing *Uit het kookboek van Reynaert de Vos* door Rik van Daele, de vertelling van *Sluwe Vos en Slimme Spin* door Marcella Piessens en Jan de Maeyer, de Reynaert-rap van Zuvuya, vossenprenten (Klaas Verplancke) en een kindervossenjacht.

06 09 09

De Erfgoedcel Waasland riep 2009 uit tot Waas reuzenjaar. Binnen dit project werd een reuzenkalender uitgegeven, de website www.wasereuzen.be ontwikkeld, een tentoonstelling en diverse reuzenmanifestaties georganiseerd. Op 6 september liepen de reuzen op de Grote Markt van Sint-Niklaas in een grote reuzenstoet. Ook de Reynaertreuzen namen deel. In 1965 werden in Lochristi twee reuzen geboren: Reinaert en zijn vrouw Hermeline. In 1986 kregen ze het gezelschap van Koning Nobel. Jaarlijks nemen de Reynaertreuzen onder leiding van Leon Matthijs deel aan een tiental reuzenstoeten in binnen- en buitenland. In 2005 voegde Bruin de Beer zich bij het trio. Ook Sinaai heeft zijn Reynaertreus. Hij wordt in ere gehouden door Dirk de Geest. De reus Reintje Vos uit Stekene is dringend aan heropfrissing toe.

09 09 09

Enkele decennia geleden werd de historische Reynaertbank bij de kapel Oudenbos uit 1955 aan de Lokerse Nonnenbosweg in de vernieling gereden. Het Lokerse stadsbestuur plaatste toen een nieuwe bank aan de kerk van Oudenbos. In 2009 nam het stadsbestuur het initiatief om ook op de originele plek een nieuwe rustbank te plaatsen. Ze werd gemaakt door kunstenaar Myrienne Matthys uit Oudenbos. De stad heeft het materiaal aangeleverd. De bank is – op advies van het Reynaertgenootschap – voorzien van een verspaar uit het Comburgse handschrift (hs. A 1712-1713): ‘Daer na gaf Reinaert eenen spronc / So dat dien hane die plume stoven’. Op Lokers grondgebied staan nu vier Reynaertbanken: twee in Daknam (een eerste op het dorpsplein, met de tekst: ‘Coppe R.I.P.: Hier leghet Coppe begraven (vers 461) / Die reynaert die vos verbeet (vers 463)’); een tweede op de Middendam met de verzen: ‘Nobel die coninc hadde ghedaen. / Sijn hof craeyeren overal (vers 44-45)’; en twee in Oudenbos. Op de bank aan de kerk van Oudenbos lezen we de tekst: ‘Nu was buter rechter vaert. / Een prioreit van swarten nonnen (vers 1694 en 1696)’.

12 09 09

In Sint-Gillis-Waas werd Grimbeert de das ontvoerd. De rest van Grimbeerts broeders bleef onaangeroerd. Grimbeert stond samen met vier andere kompanen op sokkels aan de ingang van het gemeentepark, aan de rand van het nieuwe evenementenplein. Het beeld werd van de sokkel gerukt. Omdat het in het dorp net kermis was geweest, dachten de lokale bewindvoerders in eerste instantie aan een vandalenstreek van een dronken feestvierder, maar een zoektocht in de omgeving leverde niks op. Grimbeert werd gemaakt door Albert de Smedt en in 1997 samen met Reynaert, Bruun, Tibeert en Isegrim aan de gemeente Sint-Gillis-Waas geschonken. Midden september werd de gestolen das teruggevonden in de wijk Het Kalf, enkele kilometers van de plaats van het delict.

27 09 09

Het Vlaamse ensemble Grupetto bracht in Ter Vesten in Beveren de wereldcreatie van het muziekspektakel *Reynaert, rosse streken*, met speciaal voor dit verhaal nieuw gecomponeerde muziek van Valentijn Biesemans. Voor- en nachtdrachtskunstenaar en acteur Johan de Paepe, regisseur van *Reynaert, De Vosical* (2002), bewerkte de tekst en kroop voor de gelegenheid in het vel van alle dieren. Het resultaat was een pittige gezinsvoorstelling voor jonge welpjes en de iets oudere, goede verstaanders. De voorstelling werd ondertussen al diverse malen opgevoerd (zie www.grupetto.be).

13 10 09

De Vlaamse dichter en essayist Bert Decorte overleed op 94-jarige leeftijd. Hij werkte ook als vertaler (van o.a. Charles Baudelaire en François Villon) en als bewerker van oude verhalen, onder meer van Lazarillo de Tormes. In 1978 publiceerde hij bij Walter Soethoudt te Antwerpen een Reynaertbewerking. De tekst werd vervaardigd als basistekst voor een poppenspelreeks die door Marc Liebrecht werd gerealiseerd: *Van den vos Reinaard. Televisiespel voor poppen in 9 tafereelen*. Omdichting: Bert Decorte. Drama- en Literaire Uitzendingen. In 1985 werd de tekst opnieuw gedrukt, nu met illustraties van Dolf de Rudder (*Reinaard de Vos*, Lokeren, Oelbrandt-Rinda, 1985, met een woord vooraf door

Anton van Wilderode). De tekst beleefde ook een derde druk als: *Bert Decorte, Jan Frans Willems: Reinaard de Vos – Reynaert de Vos*, Mechelen, Coda Uitgevers, 1995 (Vlaamse Pockets Literair, 10-11) met illustraties van Wim de Cock. Bert Decorte werd in 1978 ridder in de Orde van de Vossenstaart.

08 11 09

In aanwezigheid van 85 genodigden werd in de stadsbibliotheek van Sint-Niklaas het tweede jaarboek van het Reynaertgenootschap voorgesteld, met als centrale thema's 'tricksterfiguren' (o.a. Loki, Tijn Uilenspiegel, Reynaert, Anansi, Nasreddin Hodja, Peegie en Boorman) en 'satirische Reynaerttijdschriften'. Tijdens de presentatie gaf Tielcelijnredacteur Hans Rijns (Leiden) een bijzonder prikkelende lezing over *Sodomie in de Reynaert?* Marcel Ryssen bracht enkele tricksterpassages (o.a. Tijn Uilenspiegel- en Elsschotfragmenten) en Norbert de Beule las tot slot enkele nieuwe Reynaertgedichten voor.

20 11 09

Onder het motto 'Op stap met Reynaert' vond in Lochristi een culturele kroegentocht plaats. Op diverse plaatsen in de gemeente kon men genieten van een hapje (Reynaerttaartje of Reynaertspeculoos), een Reynaertbiertje en een originele vertelling van het Reynaertverhaal door onder anderen Marcel Ryssen. De Reynaertreuzen stonden feestelijk uitgesteld en er was ook een Reynaertfilm te bekijken. Bij de bezochte plaatsen: evident de Taverne Reynaert. Ongetwijfeld vloeide het Reynaertbier van de Proefbrouwerij er die avond rijkelijk.

26 11 09

Sanne Parlevliet promoveerde aan de Universiteit van Groningen op de aanpassingen in kinderboekvertellingen van de verhalen van *Robinson Crusoe*, *Gulivers reizen*, *Tijn Uilenspiegel* en *Reynaert de vos*. Parlevliet bekeek de kinderboekbewerkingen uit de periode 1850-1950. Haar proefschrift wordt in dit jaarboek gerecenseerd (p. 428-438).

11 12 09

In een samenwerking van vijf Wase middelbare scholen liep in 2009 de proef-fase van een educatief project over 'Reynaert de Vos, andere Wereldschelmen en de Jeugd van Tegenwoordig'. De initiatiefnemers wilden het Reynaertverhaal openbreken en confronteren met andere schelmenverhalen zoals Nasreddin Hodja (Turkije e.a.) en Anansi de Spin (Ghana, Suriname, Antillen e.a.). Door de confrontatie van de *Reynaert* met andere gelijkaardige schelmenverhalen werden universele thema's beklemtoond: goed en kwaad, liefde, leugen, haat en bedrog. De nadruk lag op de eigen inbreng van de leerlingen en de interactie via de blog www.trickyreynaertenco.be. Tijdens het traject bekeken de leerlingen de Reynaert-rap van Zuvuya, werkten ze met een Reynaertboekenpakket in de klas en werden schrijfsessies over schelmen met jeugdauteur Marita de Sterck georganiseerd. De leerkrachten uit de pilotscholen ontvingen vorming en informatie over 'het onderwijs als contactzone' en over het maken en gebruiken van blogs in het onderwijs. Verder werd een vertelproject gecreëerd met Marcella Piessens (Reynaert) en Jan de Maeyer (Anansi). Initiatiefnemers en leerkrachten namen ook deel aan een projectenmarkt 'Interculturaliteit' tijdens de Dag van de Literatuureducatie te Gent op 24 maart en op 13 mei aan een vormingsdag voor leerkrachten over interculturaliteit en onderwijs, waarbij werd gewerkt met concreet verwerkingsmateriaal over de andere schelmen. De inspiratiebundel voor leerkrachten werd gepresenteerd op 11 december 2009 in Sint-Niklaas. Peter Deckers, ondervoorzitter van Interwaas verwelkomde de aanwezigen. Coördinator Patrick de Rynck lichtte het educatief project over 'de Vos, andere wereldschelmen en de Jeugd van Tegenwoordig' toe. Antwerps stadsdichter Peter Holvoet-Hanssen stuurde het gezelschap de nacht in.

De bundel is gratis verkrijgbaar bij de Erfgoedcel Waasland (www.trickyreynaertenco.be) en vormt het voorlopige sluitstuk van dit project waaraan het Reynaertgenootschap intens heeft meegewerkt. *Tricky Reynaert en Co* is een initiatief van de Erfgoedcel Waasland in samenwerking met het Reynaertgenootschap, het Stadsarchief Sint-Niklaas, cultuurcentrum Ter Vesten en het cultuurbeleid Beveren, de Universiteit Gent (vakgroep Onderwijskunde), het Atheneum Sint-Niklaas, de Broederschool Sint-Niklaas – Humaniora en Campus Stekene, het Atheneum van Temse en het Instituut Sinte-Amelberga uit Temse.